

7^η Επιτροπή Παρακολούθησης

2η Ενδιάμεση Αξιολόγηση ΠΑΑ 2014 – 2020

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
Η Ευρώπη επενδύει στις αγροτικές περιοχές

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΧΑΝΙΑ, 25/6/2019

Ετήσια Έκθεση του 2019 του ΠΑΑ 2014 – 2020 (α')

Περιεχόμενο Αξιολόγησης

Η Ετήσια Έκθεση του 2019 συνοψίζει τις δραστηριότητες αξιολόγησης που έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα και περιλαμβάνει:

- ✓ **Εξέταση της λογικής της παρέμβασης** ανά τομέα επικέντρωσης (focus area) και συσχέτιση της με τα απαραίτητα στοιχεία που απαιτούνται για την αξιολόγηση (καταλληλότητα δεικτών, σύνδεση δεικτών με τα επίπεδα στοχοθέτησης, επανεξέταση της πρωτεύουσας και δευτερεύουσας συμβολής των Μέτρων στις περιοχές επικέντρωσης).
- ✓ **Επισκόπηση του συστήματος δεικτών** και την επάρκεια τους στην αποτύπωση επιμέρους στόχων που εξυπηρετούνται από τα Μέτρα που έχουν προκηρυχθεί και την υποβολή προτάσεων (εάν κριθεί αναγκαίο) για την προσθήκη ειδικών πρόσθετων δεικτών (programme specific indicators) και συνακόλουθα πρόσθετων αξιολογικών ερωτημάτων.
- ✓ **Λεπτομερή περιγραφή της μεθοδολογίας που εφαρμόστηκε για να απαντηθούν τα κοινά ερωτήματα αξιολόγησης.** Η επιλογή των μεθοδολογιών είναι απόρροια και της διαθεσιμότητας των στοιχείων, ιδιαίτερα δε για την απάντηση των κοινών ερωτημάτων που βασίζονται στις «καθαρές τιμές» των πέντε συμπληρωματικών δεικτών αποτελεσμάτων.
  - Εάν κρίσιμα δεδομένα όπως η ποσοτική αποτίμηση του εξεταζόμενου μεγέθους (παραγωγικότητα της εργασίας, κατανάλωση ύδατος, κατανάλωση ενέργειας, εκπομπές αμμωνίας κλπ), που αποτελεί την τιμή βάσης του σχετικού δείκτη αποτελέσματος, κατά την ημερομηνία υποβολής δεν περιλαμβάνεται στην αίτηση του υποψήφιου και εάν δεν έχει προβλεφθεί η υποβολή των αντίστοιχων δεδομένων μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης είναι δεδομένο ότι καθίσταται αδύνατος ο υπολογισμός των σχετικών δεικτών και η εξαγωγή συμπερασμάτων για τον βαθμό επίτευξης των στόχων του Προγράμματος.

Ετήσια Έκθεση του 2019 του ΠΑΑ 2014 – 2020 (β')

Περιεχόμενο Αξιολόγησης

- ✓ **Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται από το κανονιστικό πλαίσιο στη μέτρηση των επιπτώσεων** του Προγράμματος στην κλιματική αλλαγή. Μέχρι σήμερα η παράμετρος αυτή δεν έχει ληφθεί υπόψη επαρκώς κατά την προκήρυξη των Μέτρων αλλά και στην λογική της παρέμβασης του Προγράμματος.
- ✓ **Απαντά στα κοινά ερωτήματα στην βάση των ποσοτικών τιμών των δεικτών εκροών και αποτελεσμάτων των ολοκληρωμένων έργων.**
- ✓ Α. Ερωτήματα αξιολόγησης σχετικά με τις 18 περιοχές εστίασης (τομείς επικέντρωσης) (Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται τα κοινά ερωτήματα 1-18)
- ✓ Β. Ερωτήματα αξιολόγησης που σχετίζονται με άλλες πτυχές του ΠΑΑ (Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα κοινά ερωτήματα 19-21)
- ✓ Γ. Ερωτήματα αξιολόγησης που μετρούν τη συμβολή του προγράμματος στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 (21 – 30)
  - Οι απαντήσεις στα ανωτέρω ερωτήματα παρέχονται στις βελτιωμένες Ετήσιες Εκθέσεις Υλοποίησης που θα υποβληθούν το 2017 και το 2019, καθώς και στην έκθεση εκ των υστέρων αξιολόγησης
- ✓ **Συμπεράσματα και συστάσεις**

Βασικές Προϋποθέσεις

- ✓ Βασική προϋπόθεση για τον υπολογισμό των δεικτών είναι η αποφυγή διπλής μέτρησης όταν τα έργα είναι συνεχιζόμενα (π.χ επενδυτικά σχέδια, έργα Μέτρου 7 που τμήμα τους υλοποιήθηκε από το ΠΑΑ 2007-2013 και μετρήθηκαν στην εκ των υστέρων αξιολόγηση του ΠΑΑ 2007-2013)
- ✓ Δεύτερη βασική προϋπόθεση είναι ότι η μέτρηση των δεικτών γίνεται με βάση **ολοκληρωμένα έργα**

Μεθοδολογία

Για την εκπόνηση της αξιολόγησης υιοθετήθηκαν οι κατευθύνσεις των καθοδηγητικών εγγράφων (GUIDELINES) του EUROPEAN EVALUATION HELP DESK :

- ✓ **ASSESSING RDP ACHIEVEMENTS AND IMPACTS IN 2019 (AUGUST 2018)**
- ✓ **ASSESSMENT OF RDP RESULTS: HOW TO PREPARE FOR REPORTING ON EVALUATION IN 2017 (September 2016) and Annexes**
- ✓ **ASSESSMENT OF RDP RESULTS: HOW TO PREPARE FOR REPORTING ON EVALUATION IN 2017 ANNEX 11 FICHES FOR ANSWERING COMMON EVALUATION QUESTIONS FOR RURAL DEVELOPMENT PROGRAMMES 2014- 2020 CEQ 1 – 21**
- ✓ **GUIDELINES EVALUATION OF LEADER/CLLD (AUGUST 2017)**
- ✓ **EVALUATION OF INNOVATION IN RURAL DEVELOPMENT PROGRAMMES 2014-2020 (DECEMBER 2017)**

Ιδιαιτερότητα η συγκέντρωση των ευρημάτων τεσσάρων διαφορετικών μελετών – ερευνών που ανατέθηκαν για τον υπολογισμό των τιμών των δεικτών επιπτώσεων:

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

- ✓ Έρευνες πεδίου με ερωτηματολόγιο και προσωπικές συνεντεύξεις για επενδυτικά Μέτρα (4.2), τα εγγειοβελτιωτικά έργα του Μέτρου 4.3.1 και την Τεχνική Βοήθεια
- ✓ Σύνθετες στατιστικές αναλύσεις για τα Μέτρα 4.1 και 6.1

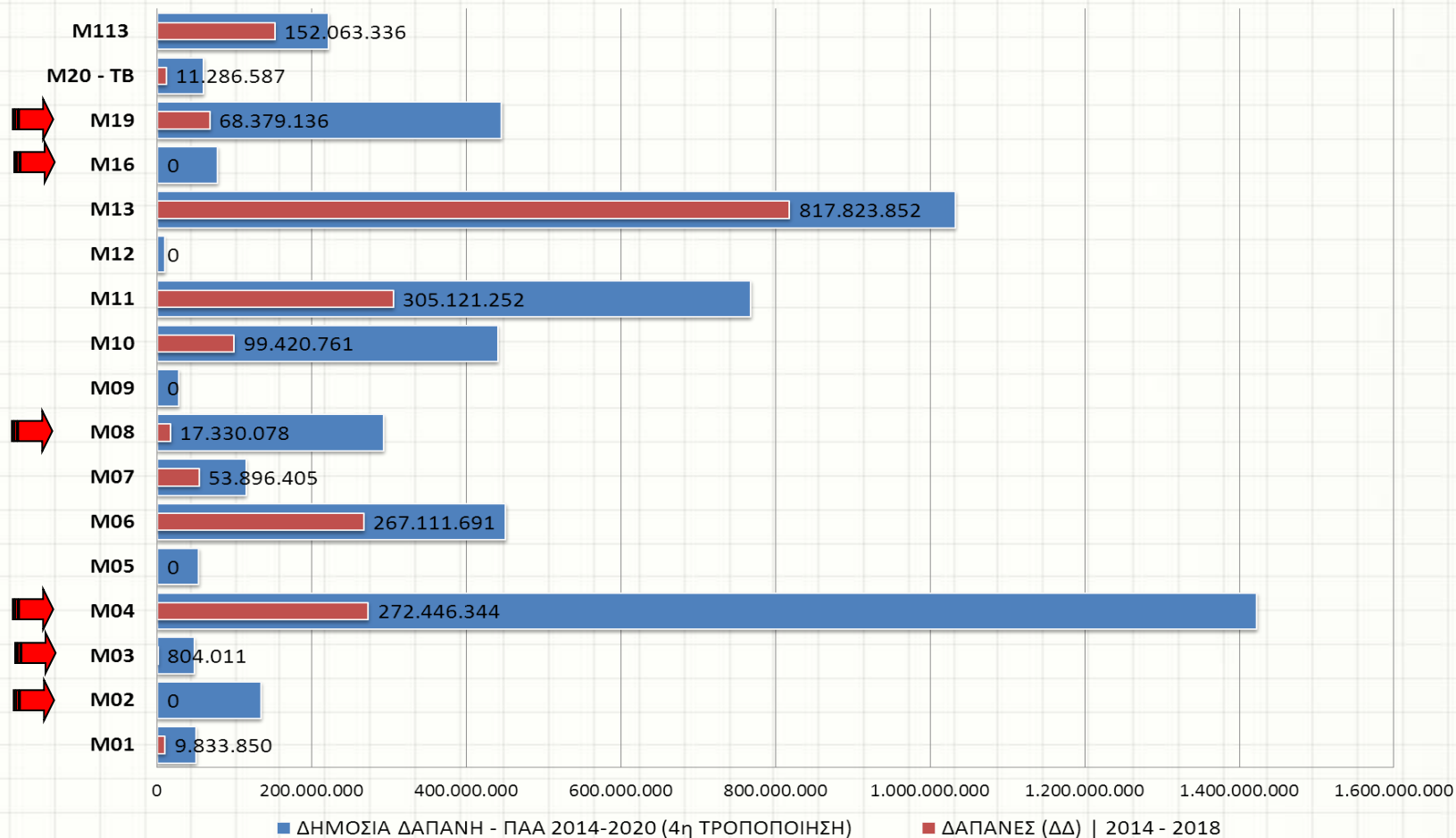

**ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΕΧΟΥΝ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ**

31/12/2018

Μέτρα ΠΑΑ 2014 – 2020, που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής

Κατανομή του ΠΑΑ 2014 – 2020, ανά Προτεραιότητα

Προτεραιότητες	Συνολική Δημόσια Δαπάνη ΠΑΑ 2014-20	Πρόσθετη Εθνική Συμμετοχή	Συγχρ. Δημόσια Δαπάνη ΠΑΑ 2014- 20
Π2	952.303.396	0	952.303.396
Π3	399.419.685	0	399.419.685
Π4	2.761.559.217	314.536.700	2.447.022.516
Π5	946.517.999	0	946.517.999
Π6	620.100.448	0	620.100.448
M113 - Πρόωρη Συνταξιοδότηση	221.129.811	0	221.129.811
M20 - TB	59.703.453	0	59.703.453

ΣΥΝΟΛΟ

5.960.734.009

314.536.700

5.646.197.309

Π2 - Ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της ανταγωνιστικότητας όλων των ειδών γεωργίας σε όλες τις περιοχές και προώθηση των καινοτόμων γεωργικών τεχνολογιών και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών

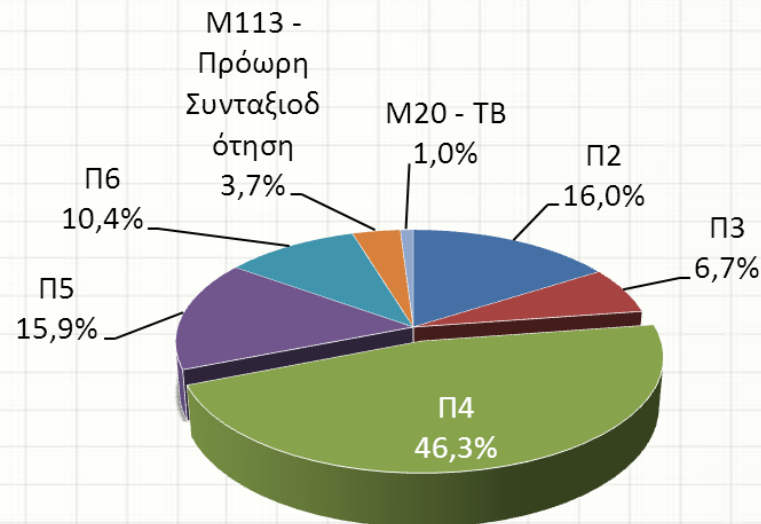
Π3 - Προώθηση της οργάνωσης της αλυσίδας τροφίμων, περιλαμβανομένης της επεξεργασίας και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, της καλής διαβίωσης των ζώων και της διαχείρισης κινδύνων στη γεωργία

Π4 - Αποκατάσταση, διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων που συνδέονται με τη γεωργία και τη δασοκομία

Π5 - Προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων και στήριξη της στροφής προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και ανθεκτικής στην αλλαγή του κλίματος στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας

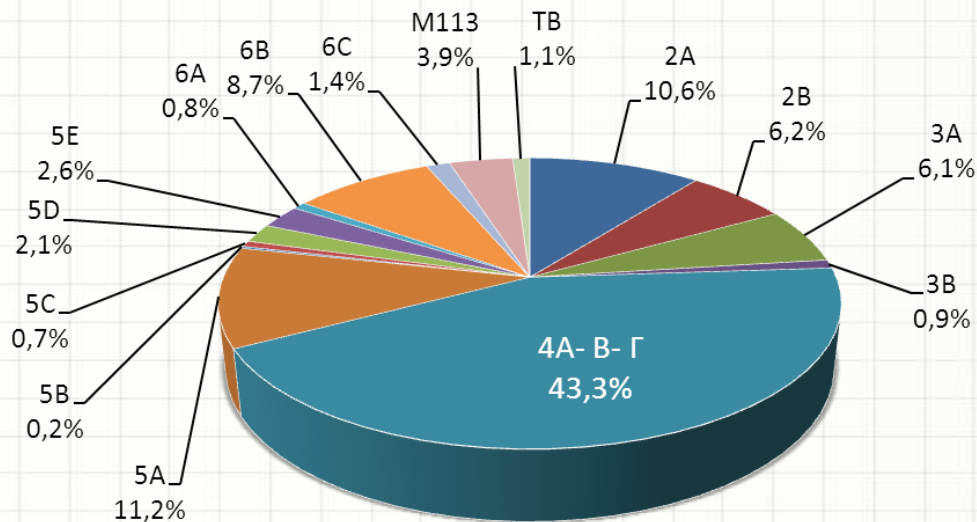
Π6 - Προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της μείωσης της φτώχειας και της οικονομικής ανάπτυξης στις αγροτικές περιοχές

TB - Τεχνική Βοήθεια

Κατανομή του ΠΑΑ 2014 – 2020, ανά Περιοχή Εστίασης

Περιοχή Εστίασης	Συγχρ. Δημόσια Δαπάνη ΠΑΑ 2014-20
2A	599.475.724
2B	352.827.673
3A	345.841.664
3B	53.578.021
4A- B- Γ	2.447.022.516
5A	629.716.377
5B	12.485.330
5C	37.510.275
5D	119.294.967
5E	147.511.050
6A	46.102.156
6B	492.158.154
6C	81.840.139
M113	221.129.811
TB	59.703.453
ΣΥΝΟΛΟ	5.646.197.309

1^ο Κ. Ε.Α. (1Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την καινοτομία, τη συνεργασία και την ανάπτυξη της βάσης γνώσεων στις αγροτικές περιοχές;

2^ο Κ. Ε.Α. (1Β) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ της γεωργίας, της παραγωγής τροφίμων και της δασοκομίας και της έρευνας και καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένου του στόχου της βελτιωμένης περιβαλλοντικής διαχείρισης και επίδοσης

3^ο Κ.Ε.Α. (1Γ) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει τη διά βίου μάθηση και την επαγγελματική κατάρτιση στους τομείς της γεωργίας και της δασοκομίας;

Συμβάλλουν τα M01, M02 και M16

Στήριξη της καινοτομίας: Από την μέχρι τώρα εφαρμογή του ΠΑΑ δεν έχει στηριχθεί η καινοτομία είτε σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων ως δράσεις ή ως αντικείμενα κατάρτισης ή δια μέσου συνεργασιών των ΕΣΚ. Θετική παράμετρος ο αριθμός των **655** αιτήσεων που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο του Μέτρου 16.

Επαγγελματική κατάρτιση: Εκπαιδεύτηκαν 10.456 γεωργοί εκ των οποίων 3120 είναι γεωργοί κάτω των 35 ετών. Παρά τη χαμηλή χρηματοδοτική συνεισφορά του Μέτρου 01 το Μέτρο έχει συμβάλει στην αύξηση του κοινού δείκτη «Ποσοστό διαχειριστών < 35 ετών με βασική και πλήρη γεωργική κατάρτιση» από 17,1% το 2010 σε 24,2%.

4ο Κ.Ε.Α. (2Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας, στην αναδιάρθρωση και στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που λαμβάνουν στήριξη, ιδίως αυξάνοντας τη συμμετοχή τους στην αγορά και τη διαφοροποίηση της γεωργίας; **(1)**

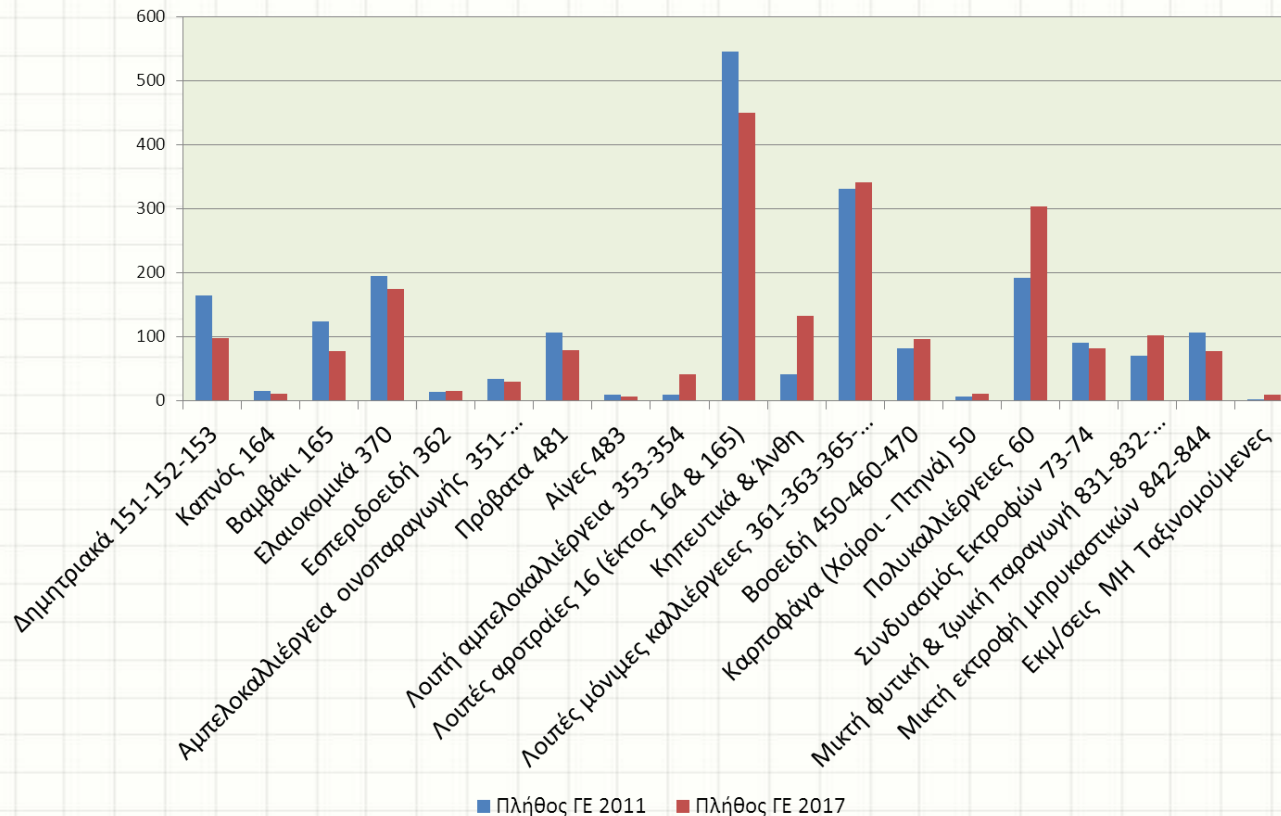
- Το Μέτρο 4.1 έχει τη μεγαλύτερη βαρύτητα στην απάντηση του ερωτήματος αξιολόγησης, έχει ενισχύσει 2.785 δικαιούχους εκ των οποίων 2.132 έχουν ολοκληρώσει τα επενδυτικά τους σχέδια (δικαιούχοι του καθεστώτος 121, ΠΑΑ 2007-13).

Κατηγορίες οικονομικού μεγέθους σε ΕΜΕ	Εξεταζόμενες Εκμεταλλεύσεις			Λοιπές εκμεταλλεύσεις της Χώρας		
	% Διάρθρωση 2011	% Διάρθρωση 2017	%Μεταβολή της διάρθρωση (2017- 2011)	% Διάρθρωση 2011	% Διάρθρωση 2017	%Μεταβολή της διάρθρωση (2017- 2011)
<2 ΕΜΜ	0,5%	0,0%	- 0,4%	1,4%	3,7%	2%
2-7,99 ΕΜΜ	7,3%	1,6%	- 5,6%	29,5%	24,6%	- 4,9%
8-15,99 ΕΜΜ	19,4%	10,4%	- 9,0%	31,6%	27,6%	- 4,0%
16-39,99 ΕΜΜ	41,4%	40,5%	- 0,9%	28,8%	32,1%	3,3%
40+ ΕΜΜ	31,5%	47,4%	15,9%	8,7%	12,0%	3,3%
Total	100,0	100,0		100,0	100,0	

Πίνακας 1: Κατανομή
εκμ/σεων κατά
κατηγορία οικονομικού
μεγέθους

**1ΕΜΜ=Αξία
Παραγωγής (Standard
Output) 1200**

4ο Κ.Ε.Α. (2Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας, στην αναδιάρθρωση και στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που λαμβάνουν στήριξη, ιδίως αυξάνοντας τη συμμετοχή τους στην αγορά και τη διαφοροποίηση της γεωργίας; (2)

Διάγραμμα 1:
Μεταβολές στον
Τεχνικοοικονομικό
Προσανατολισμό
των Γεωργικών
Εκμεταλλεύσεων

**ΠΛΗΘΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ**

4ο Κ.Ε.Α. (2Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της οικονομικής αποδοτικότητας, στην αναδιάρθρωση και στον εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που λαμβάνουν στήριξη, ιδίως αυξάνοντας τη συμμετοχή τους στην αγορά και τη διαφοροποίηση της γεωργίας; **(3)**

Α) Εκμεταλλεύσεις που ολοκλήρωσαν επενδυτικό σχέδιο (Μέσος όρος εκμετάλλευση)			
	ΕΜΕ/ εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής (Standard Output)/Εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής/ΕΜΕ
2017	4,68	73.078,00	15.614,96
2011	3,60	48.739,00	13.538,61
Πρωτοβάθμια συνεισφορά/Διαφο ρά 2017-2011	1,08	24.339,00	22.536,11 (=24.339/1,08)
Β) Λοιπές εκμεταλλεύσεις χώρας (Μέσος όρος εκμετάλλευση)			
	ΕΜΕ/ εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής (Standard Output)/Εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής/ΕΜΕ
2017	2,47	26.424,00	10.697,98
2011	2,47	22.474,00	9.098,79
Πρωτοβάθμια συνεισφορά/Διαφο ρά 2017-2011	0,00	3.950,00	(=-3.950/0,0)
ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΕΝΗ ΚΑΘΑΡΗ ΑΞΙΑ			
	ΕΜΕ/ εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής (Standard Output)/Εκμετάλλευση	Αξία Παραγωγής/ΕΜΕ
2017	1,08	20.389,00	18.878,70 (=20.389/1,08)

Πίνακας 2:
Εφαρμογή της
μεθόδου διαφορά
στην διαφορά
(DID)

5ο Κ.Ε.Α. (2B) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την είσοδο εξειδικευμένων γεωργών στον γεωργικό τομέα και ειδικότερα την ανανέωση των γενεών ; (1)

- Σε σύνολο 22.279 νέων γεωργών οι 13.664 είναι ηλικίας μικρότερης των 35 ετών
- Η παρέμβαση του Προγράμματος μεταβάλει την τιμή του δείκτη πλαισίου Π23 «Ηλικιακή διάρθρωση διαχειριστών γεωργικής εκμετάλλευσης» από **3,7** σε **5,7** όπως επίσης και την τιμή του δείκτη “Αριθμός νέων διαχειριστών ανά 100 διαχειριστές μεγαλύτερης ηλικίας” από **6** σε **9,1** λόγος $<35 / \geq 55$
- Η τιμή του δείκτη «Ποσοστό συνολικών διαχειριστών με βασική και πλήρη γεωργική κατάρτιση» από **6,8** σε **10,1** και του δείκτη «Ποσοστό διαχειριστών κάτω των 35 ετών με βασική και πλήρη γεωργική κατάρτιση» από **24,2** σε **50,7**

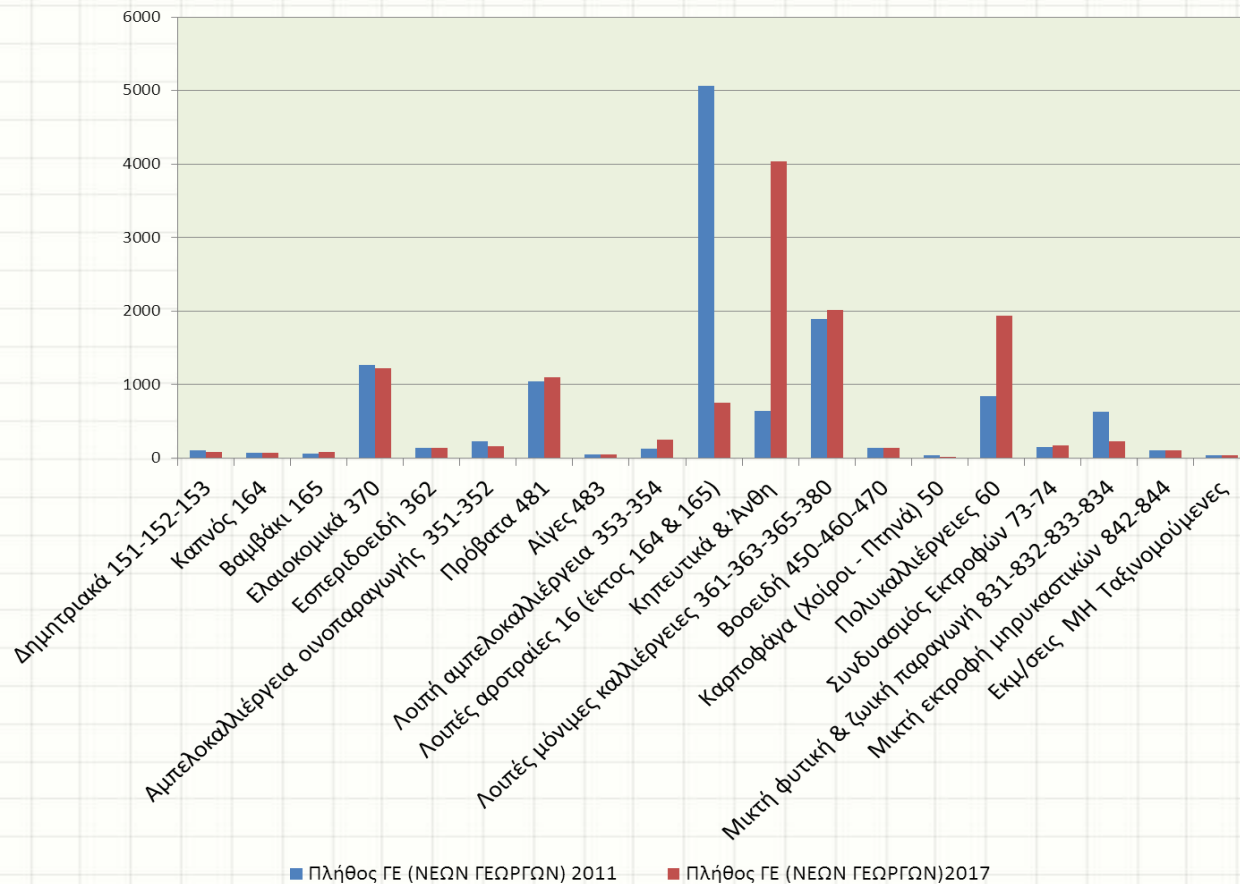
Εκμεταλλεύσεις που εντάχθηκαν στο μέτρο ΜΟ6				Λοιπές εκμεταλλεύσεις της χώρας		
Κατηγορίες οικονομικού μεγέθους σε ΕΜΜ	% Διάρθρωση 2016	% Διάρθρωση 2017	%Μεταβολή της διάρθρωσης (2017-2011)	% Διάρθρωση 2016	% Διάρθρωση 2017	%Μεταβολή της διάρθρωσης (2017-2016)
<2 ΕΜΜ	2,0%	0,4%	- 1,6%	0,0%	0,0%	0%
2-7,99 ΕΜΜ	32,7%	13,4%	- 19,3%	13,9%	12,4%	- 1,5%
8-15,99 ΕΜΜ	56,3%	60,0%	3,7%	44,0%	41,6%	- 2,4%
16-39,99 ΕΜΜ	8,4%	24,0%	15,6%	31,6%	34,5%	2,8%
40+ ΕΜΜ	0,4%	2,1%	1,7%	10,5%	11,5%	1,0%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0		100,0	100,0	

Πίνακας 1: Κατανομή εκμ/σεων κατά κατηγορία οικονομικού μεγέθους

1ΕΜΜ=Αξία Παραγωγής (Standard Output) 1200

5ο Κ.Ε.Α. (2B) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν στηρίξει την είσοδο εξειδικευμένων γεωργών στον γεωργικό τομέα και ειδικότερα την ανανέωση των γενεών ; (2)

Διάγραμμα 1:
Μεταβολές στον
Τεχνικοοικονομικό
Προσανατολισμό των
Γεωργικών
Εκμεταλλεύσεων

**ΠΛΗΘΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ
ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ
ΝΕΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ**

6ο Κ.Ε.Α. (3Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών που λαμβάνουν στήριξη με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στα γεωργικά προϊόντα, με προώθηση σε τοπικές αγορές και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικές οργανώσεις; **(1)**

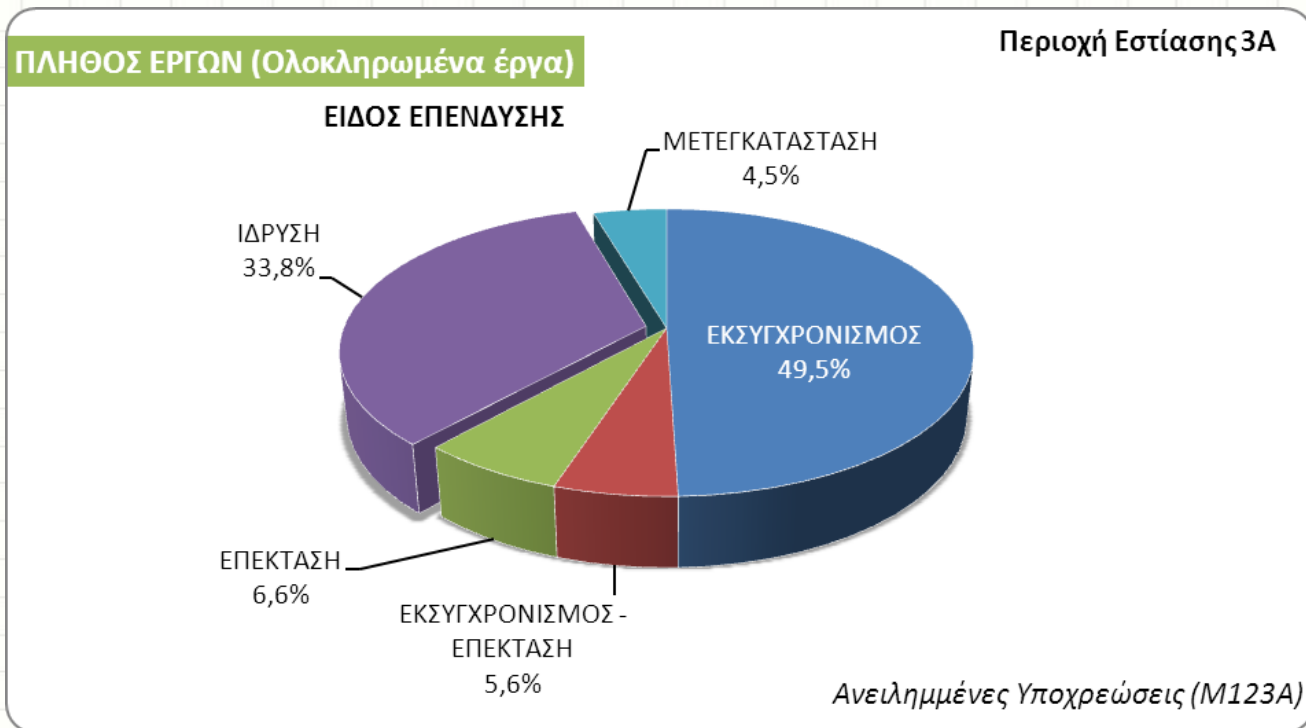
ΚΑΤΑΓΟΡΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M132 - Συμμετοχή Γεωργών σε Συστήματα για την Ποιότητα Τροφίμων (Ολοκληρωμένα Έργα)	
	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ
ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	360	487.867
ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	217	332.410
ΣΥΝΟΛΟ	577	820.277

Πίνακας 1: Συστήματα Ποιότητας (Ολοκληρωμένα Έργα)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΑΝΕΙΛΗΜΜΕΝΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ M123A - Προστιθέμενη αξία των γεωργικών προϊόντων (Ολοκληρωμένα Έργα)			
	ΠΛΗΘΟΣ ΕΡΓΩΝ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΡΓΩΝ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	% ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΡΩΜΩΝ
ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΑ	27	13,6%	6.920.443	12,6%
ΤΟΜΕΑΣ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΑΣ	9	4,5%	3.581.749	6,5%
ΤΟΜΕΑΣ ΚΡΕΑΤΟΣ	26	13,1%	7.686.045	14,0%
ΤΟΜΕΑΣ ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ (1η ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ)	18	9,1%	4.612.001	8,4%
ΤΟΜΕΑΣ 1ης ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡ. ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	25	12,6%	8.359.613	15,2%
ΤΟΜΕΑΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	34	17,2%	8.193.705	14,9%
ΤΟΜΕΑΣ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ ΕΛΙΩΝ	11	5,6%	2.093.919	3,8%
ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΝΟΥ	22	11,1%	3.758.167	6,9%
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΑΛΛΩΝ ΕΙΔΩΝ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ	11	5,6%	6.324.023	11,5%
ΤΟΜΕΑΣ ΖΩΟΤΡΟΦΩΝ	7	3,5%	1.736.930	3,2%
ΛΟΙΠΑ (ΜΕΛΙ, ΑΥΓΑ κ.α.)	8	4,0%	1.596.011	2,9%
ΣΥΝΟΛΟ	198	100,0%	54.862.606	100,0%

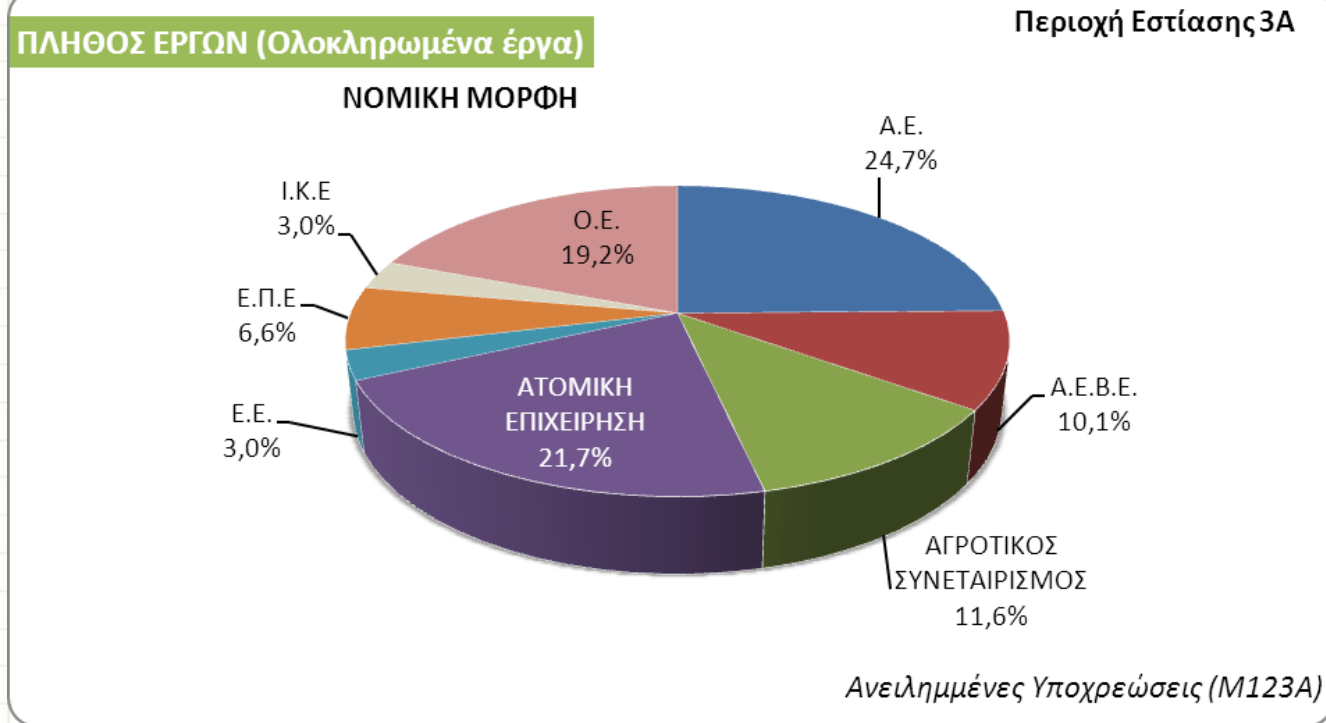
Πίνακας 2: κλαδική κατανομή των ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων στον τομέα της μεταποίησης

6ο Κ.Ε.Α. (3Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών που λαμβάνουν στήριξη με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στα γεωργικά προϊόντα, με προώθηση σε τοπικές αγορές και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικές οργανώσεις; **(1)**

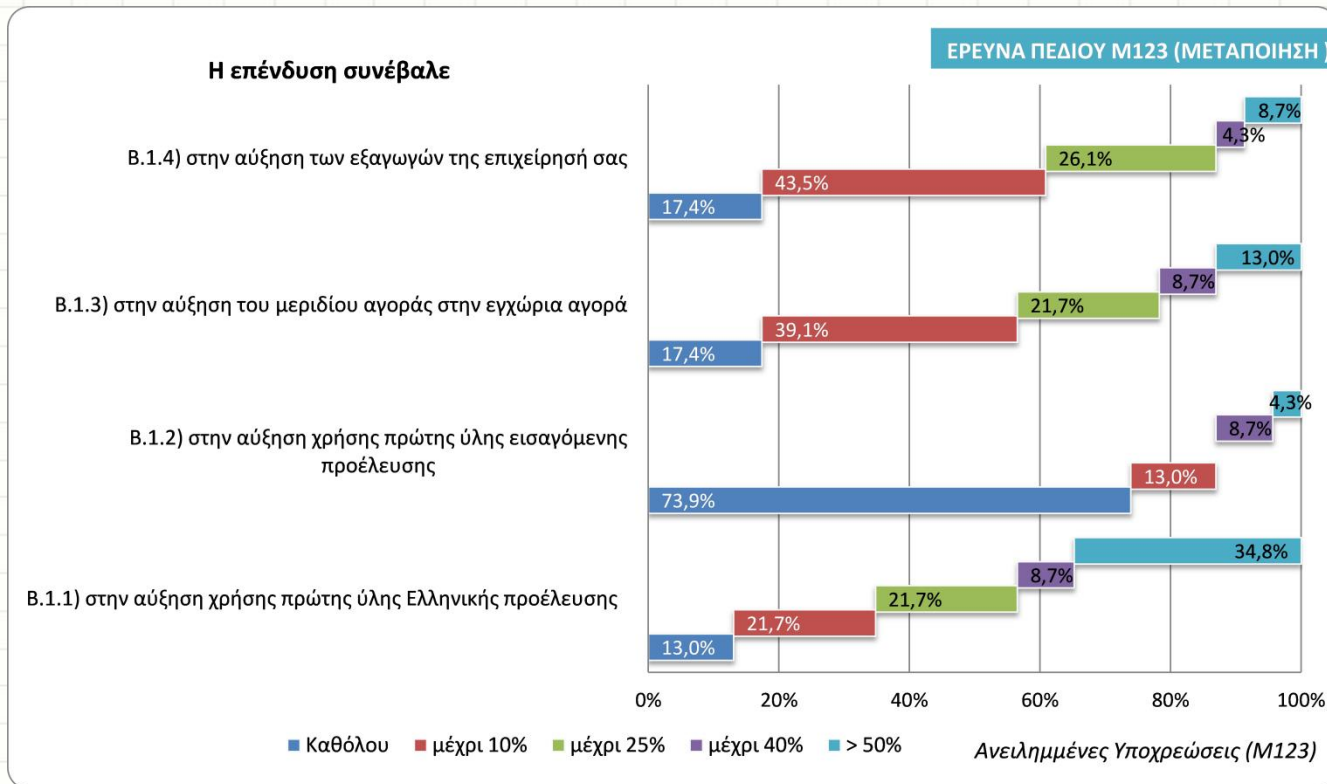
Διάγραμμα 1:
Κατανομή 198 ολοκληρωμένων έργων στη μεταποίηση ανά είδος επενδυτικού σχεδίου

6ο Κ.Ε.Α. (3Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών που λαμβάνουν στήριξη με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στα γεωργικά προϊόντα, με προώθηση σε τοπικές αγορές και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικές οργανώσεις; **(1)**

Διάγραμμα 2:
Κατανομή
ολοκληρωμένων
έργων στη
μεταποίηση με
βάση τη νομική
μορφή

6ο Κ.Ε.Α. (3Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών που λαμβάνουν στήριξη με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στα γεωργικά προϊόντα, με προώθηση σε τοπικές αγορές και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικές οργανώσεις; **(2)**

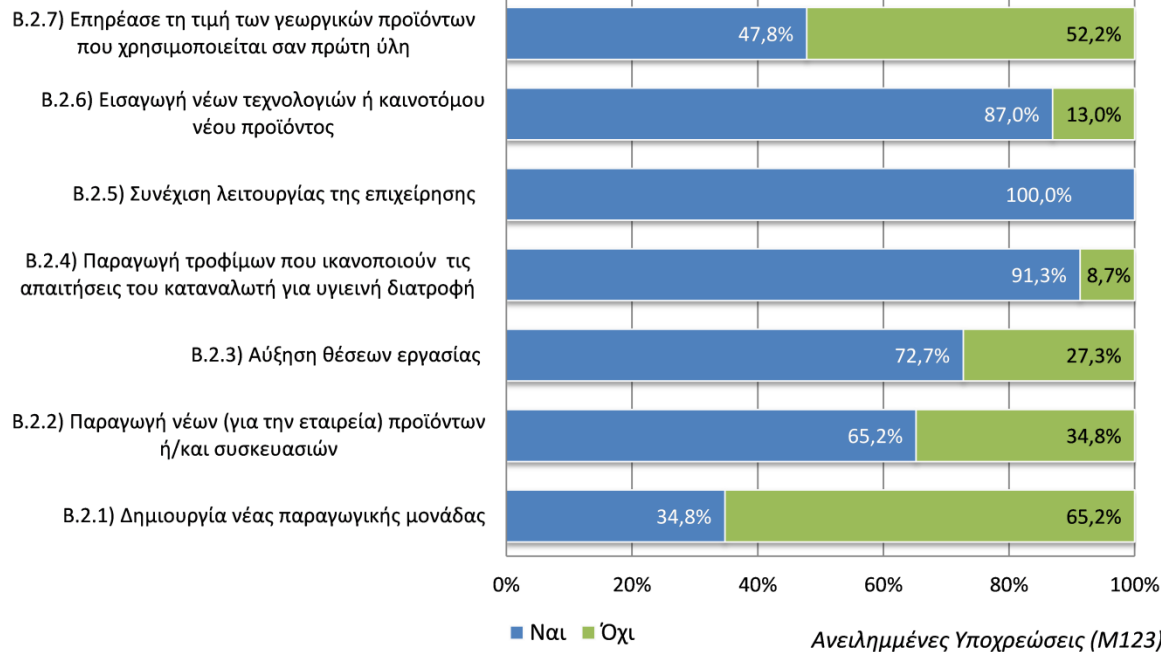

Διάγραμμα 1:
Μέτρηση του
βαθμού
βασικών
παραγόντων
που συνέβαλε
η επένδυση

6ο Κ.Ε.Α. (3Α) - Σε ποιο βαθμό οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ έχουν συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πρωτογενών παραγωγών που λαμβάνουν στήριξη με την καλύτερη ένταξή τους στη γεωργική αλυσίδα τροφίμων μέσω συστημάτων ποιότητας, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στα γεωργικά προϊόντα, με προώθηση σε τοπικές αγορές και βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού, ομάδες παραγωγών και διεπαγγελματικές οργανώσεις; **(2)**

α. Η επένδυση έχει οδηγήσει στην ...

ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ M123 (ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ)

Διάγραμμα 2:
Διερεύνηση
κρίσιμων
παραγόντων
λειτουργίας των
επιχειρήσεων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (1)

- Υψηλοί ρυθμοί γλοποίησης των Μέτρων εισοδηματικών ενισχύσεων
- Υστέρηση στο ρυθμό υλοποίησης των επενδυτικών Μέτρων αλλά με σημαντική μείωση του χρόνου προκήρυξη – ένταξη, καλή πρακτική Νέοι Γεωργοί, έγκριση Τοπικών Στρατηγικών, προκήρυξη 4.1 & 4.2
- Καθυστέρηση στην υλοποίηση των δράσεων κατάρτισης παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, **διαπιστωμένη αδυναμία** από το 2000, που απαιτεί την εξέταση του όλου συστήματος από μηδενική βάση, Ευκαιρία η αναγκαιότητα δημιουργίας του AKIS
- Μεγάλη και πολύπλευρη η συμβολή του Μέτρου των Νέων Γεωργών στην επίλυση διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής γεωργίας όπως η δημογραφική σύνθεση, το εκπαιδευτικό επίπεδο, το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, κλπ

		ΤΑΞΕΙΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΚΑΤΟΧΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ						
		ΣΥΝΟΛΟ	15-24 ΕΤΩΝ	25-34 ΕΤΩΝ	35-44 ΕΤΩΝ	45-54 ΕΤΩΝ	55-64 ΕΤΩΝ	65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ
Σύνολα	Εκμεταλλεύσεις	684.250	2.511	21.469	80.655	151.186	179.946	248.483
	Χ.Γ.Ε.	3.138.842	15.406	168.657	591.887	869.817	757.508	735.567
	Ημέρες Εργασίας	108.111.425	525.688	5.558.675	18.215.715	28.147.254	29.993.485	25.670.607
Ποσοστό συμμετοχής σε Σύνολο Χώρας	Εκμεταλλεύσεις	100,00%	0,37%	3,14%	12%	22%	26%	36%
	Χ.Γ.Ε.	100,00%	0,49%	5,37%	19%	28%	24%	23%
	Ημέρες Εργασίας	100,00%	0,49%	5,14%	17%	26%	28%	24%
Μέσα μέγεθος	Εκταση	4,6	6,1	7,9	7,3	5,8	4,2	3,0
	Ημέρες Εργασίας / Εκμεταλλεύση	158	209	259	226	186	167	103
	ΜΑΕ/Γ.Ε	0,70	0,93	1,15	1,00	0,83	0,74	0,46

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (2)

- Σημαντική για τους δικαιούχους αλλά πολύ περιορισμένη λόγω του μικρού αριθμού των έργων η συμβολή του Μέτρου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην παραγωγικότητα της εργασίας, στην οικονομική μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων και λιγότερο στην αναδιάρθρωση,
- Οι όροι ένταξης του Μέτρου 4.1 καθοδηγούν τους δικαιούχους στην υλοποίηση των επενδύσεων,
- Σημαντική η συμβολή του Μέτρου 4.2 για την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών πρώτης μεταποίησης, ιδιαίτερα με βάση την οικονομική συγκυρία της περιόδου υλοποίησης,
- Οι δυναμικοί και με εξαγωγικό προσανατολισμό κλάδοι έχουν την υψηλότερη συμμετοχή στο Μέτρο,
- Μικρό ποσοστό συνεταιρισμών (11%) στους δικαιούχους του Μέτρου,
- Σημαντικό το ποσοστό των ιδρύσεων (34%) στα ολοκληρωμένα έργα,
- Αναγκαιότητα επιτάχυνσης του ρυθμού εντάξεων έκδοσης προσκλήσεων στο Μέτρο 5 ή μεταφορά πόρων

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (3)

- **Περιβάλλον:** Θετική η συμβολή του Προγράμματος
  - στην προστασία του εδάφους (εμπλουτισμός οργανικής ουσίας , αντιμετώπιση της διάβρωσης),
  - στη βιοποικιλότητα αλλά απαιτείται συστηματικότερη μελέτη,
  - για τη διαχείριση των υδάτων μέσω του Μέτρου 10 επιτυγχάνεται εξοικονόμηση κατά 2,6% του χρησιμοποιούμενου νερού στη γεωργία,
  - στην πτωτική τάση των τιμών της περίσσειας αζώτου και φωσφόρου παρά τις αποκλίσεις των τιμών μεταξύ EUROSTAT και των μετρήσεων της μελέτης,
  - στην αύξηση του αριθμού των υδάτινων σωμάτων (επιφανειακών και υπογείων) με ποιότητα υδάτων που χαρακτηρίζονται ως υψηλή και τον περιορισμό των Υ.Σ με ποιότητα μέτρια – κακή
- **Κλίμα:** Θετική η συμβολή του Προγράμματος

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (4)

- Στην εξοικονόμηση νερού από έργα στεγανοποίησης και αντικατάστασης ανοικτών δικτύων με κλειστά,
- Αδυναμία καταγραφής αποτελεσμάτων και επιπτώσεων στην εξοικονόμηση ενέργειας, παραγωγή ΑΠΕ, μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου λόγω μη ύπαρξης έργων,
- Καθυστέρηση στην ενεργοποίηση των δασικών μέτρων που με βεβαιότητα θα οδηγήσει στην αδυναμία απορρόφησης των πόρων του Μέτρου 8,
- Καθυστέρηση στην υλοποίηση του Μέτρου 19 παρα την έγκαιρη έγκριση των Τοπικών Στρατηγικών και την επίλυση των προβλημάτων του ΠΣΚΕ (Ιανουάριος 2018),
- Υψηλό το ποσοστό των δαπανών του Μέτρου 19.4 στο σύνολο των πληρωμών του Μέτρου 19,
- Αναγκαιότητα αναθεώρησης του είδους των δημοσίων έργων που εντάσσονται (αναπλάσεις πλατειών, μουσεία, πολιτιστικά κέντρα, μονοπάτια, γήπεδα – παιδικές χαρές) που αποτελούν την πλειονότητα των ενταγμένων έργων στον τομέα επικέντρωσης 6B,
- Αναγκαιότητα ύπαρξης εμβληματικών έργων όπως το έργο Rural Broadband,

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (5)

- **Θετική** η συμβολή του Προγράμματος με βάση τα αποτελέσματα του Υποδείγματος Γενικής Ισορροπίας
  - στην αύξηση του ΑΕΠ των αγροτικών περιοχών +0,081% σε ετήσια βάση για τα έτη 2015-2017 σε σχέση με το 2014,
  - στη μείωση της φτώχειας στις αγροτικές περιοχές -0,27% σε ετήσια βάση για τα έτη 2015-2017 σε σχέση με το 2014,
  - στην αύξηση του Εθνικού ΑΕΠ κατά +0,02% σε ετήσια βάση για τα έτη 2015-2017 σε σχέση με το 2014,
  - στην αύξηση της ΑΠΑ της μεταποίησης στις αγροτικές περιοχές (+0,85%)
  - Στη βελτίωση του εισοδήματος των νοικοκυριών μέσου και υψηλού εισοδήματος (+0,169%)
- **Αρνητική** στην ΑΠΑ της γεωργίας (-0,41%), απασχόληση στη γεωργία (-3,56%)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ (6)

- Θετική για την επιτάχυνση του ρυθμού υλοποίησης η εκχώρηση στις Περιφέρειες,
- Θετική η συνεισφορά του Εθνικού Αγροτικού Δικτύου στην ενημέρωση, κινητοποίηση στα θέματα προώθησης των συνεργασιών,
- Πολύ ικανοποιητική η υλοποίηση του Σχεδίου Αξιολόγησης που υποβοηθά στη δημιουργία γνωσιακής βάσης για τα αποτελέσματα – επιπτώσεις του Προγράμματος,
- Παραμένουν κενά ιδιαίτερα σε σχέση με την αλληλεπίδραση γεωργίας – κλιματικής αλλαγής,
- Απροθυμία τελικών δικαιούχων για την παροχή στοιχείων για σκοπούς αξιολόγησης,
- Σημαντική πρόοδος στην παραγωγή αναφορών μέσω ΟΠΣΑΑ.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (1)

- Συγκέντρωση των αναγκαίων δεδομένων για την αξιολόγηση της συμβολής του Προγράμματος στους τρεις πρώτους δείκτες επιπτώσεων (I1, I2,I3) κατά τη φάση της ένταξης των επενδυτικών σχεδίων και υπέρβαση της αδυναμίας της αρμόδιας μονάδας του Υπουργείου (Δικτύου Γεωργικής Λογιστικής) να υποστηρίξει τη Διαχειριστική Αρχή. Αναγκαιότητα δημιουργίας παράλληλου συστήματος στην ΕΥΔ ΠΑΑ,
- Συγκέντρωση των αναγκαίων δεδομένων για την εξοικονόμηση ενέργειας από τα επενδυτικά σχέδια του Μέτρου 4.2 πριν την έκδοση της απόφασης ένταξης και πιστοποίηση από ενεργειακό επιθεωρητή μετά τη λήξη της επένδυσης των επενδυτικών σχεδίων που βαρύνουν με δαπάνες την 5B,
- Ενεργοποίηση Τεχνικής Βοήθειας με στόχο την ετοιμασία των προσκλήσεων για τα Μέτρα 1.1 και 1.2,
- Αποτίμηση αποτελεσματικότητας του συστήματος κατάρτισης, συμβουλών, καινοτομίας και επανασχεδιασμός του με βάση τις εθνικές Προτεραιότητες αλλά και τις απαιτήσεις του AKIS,

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (2)

- Αναγκαιότητα ενεργοποίησης των δράσεων Τεχνικής Βοήθειας που έχουν εκχωρηθεί στις Περιφέρειες με στόχο την επιτάχυνση των αξιολογήσεων των υποβληθεισών προτάσεων του Μέτρου 16,
- Αναγκαιότητα επιτάχυνσης της αξιολόγησης των προτάσεων του Μέτρου 4,
- Αξιολόγηση της δυνατότητας του Ενδιάμεσου Φορέα να ενεργοποιήσει το Μέτρο 8 και λήψη σχετικών αποφάσεων,
- Ενίσχυση των δεσμεύσεων για την εξοικονόμηση νερού στο Μέτρο 10,
- Ενημέρωση των εν δυνάμει δικαιούχων των φορέων εφαρμογής αλλά και των φορέων χάραξης πολιτικής για τις προτεραιότητες της ΚΑΠ 2021-2027 λόγω της έμφασης που αποδίδει στο περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή, την προώθηση της καινοτομίας και την στοχοκεντρική της προσέγγιση,
- Αποτίμηση της συμβολής του Μέτρου της βιολογικής κτηνοτροφίας στο περιβάλλον αλλά και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής κτηνοτροφίας,

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ (3)

- Επιτάχυνση των αξιολογήσεων των υποβληθεισών προτάσεων στις ανοιχτές προσκλήσεις με γνώμονα και τη δυνατότητα ολοκλήρωσης φυσικού και οικονομικού αντικειμένου εντός της περιόδου επιλεξιμότητας δαπανών του ΠΑΑ 2014-2020,
- Αναθεώρηση του Προγράμματος με βάση ρεαλιστικές παραδοχές για τη δυνατότητα απορρόφησης των πόρων των M1, M2, M3, M5, M8, M19,
- Διευθέτηση μέσω αναθεώρησης των υπερδεσμεύσεων,
- Αποφυγή της μεταφοράς ανειλημμένων υποχρεώσεων στο ΠΑΑ 2021-2027 ιδιαίτερα δε αν ισχύσει η πρόταση της Επιτροπής για τον προϋπολογισμό του 2ου Πυλώνα

Στην εκπόνηση της Έκθεσης συμμετείχαν τα στελέχη του Αναδόχου κ.κ.:

- **Δημήτρης Λιανός**, Μεταλλειολόγος - Μεταλλουργός, M.Sc. στην Περιφερειακή Ανάπτυξη Υπεύθυνος Σύμβουλος Αξιολόγησης (ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Ε.Π.Ε).
- **Δημήτριος Σκούρας**, Καθηγητής Περιφερειακής Οικονομίας του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πατρών (Πανεπιστήμιο Πατρών)
- **Βικτωρία Χωραφά**, Οικονομολόγος, M.Sc. στην Περιφερειακή Ανάπτυξη (ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Ε.Π.Ε.)
- **Μιχάλης Νικηταρίδης**, Οικονομολόγος, M.Sc. στην Περιφερειακή Ανάπτυξη (ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Ε.Π.Ε.)
- **Κωνσταντίνος Μπούτικος**, Γεωργοοικονομολόγος (ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Ε.Π.Ε.).
- **Ελευθέριος Νέλλας**, Ειδικό Εργαστηριακό και Διδακτικό Προσωπικό Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών).

Ευχαριστούμε θερμά τα στελέχη της Διαχειριστικής Αρχής, τον επιστημονικό υπεύθυνο του Υποδείγματος Γενικής Ισορροπίας για την άριστη συνεργασία και στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του έργου, τα στελέχη των ΔΑΟΠ & ΕΥΔ ΠΕΠ, των Δήμων και ΤΟΕΒ και τις επιχειρήσεις για την απάντηση των ερωτηματολογίων των ερευνών πεδίου